הכל

(א)[א]חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס ונשים ועבדים שאינם משוחררים החיגר והסומא והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דברי בית שמאי ובית הלל אומרים [ב]כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית שנאמר [1]שלש רגלים בית שמאי אומרים הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף ובית הלל אומרים [ג]הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף: **גמ'** [ב]הכל לאתויי מאי לאתויי [ג]מי שחציו עבד וחציו בן חורין ולרבינא דאמר [ד]מי שחציו עבד וחציו בן חורין [ד]פטור מן הראייה הכל לאתויי מאי לאתויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני הניחא למ"ד [ה]כולן תשלומין זה לזה אלא למאן דאמר [ה]כולן תשלומין דראשון הכל לאתויי מאי לאתויי סומא באחת מעיניו ודלא כי האי תנא דתניא [ו]יוחנן בן דהבאי אומר משום ר' יהודה[ז] סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר [2]יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו ואיבעית אימא לעולם כדאמרי מעיקרא ודקא קשיא לך הא דרבינא לא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן [ח]מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל אמרו להם בית שמאי

תקנתם

הכל חייבין בראייה. במצות ראיית כל זכורך (שמות כג) שצריכים להתראות בעזרה ברגל: **חוץ מחרש שוטה וקטן.** דלאו בני דעה נינהו ופטורין ממצות: **החיגר והסומא.** כולה יליף מקראי בגמרא[ט]: **ומי שאינו יכול לעלות ברגליו.** מירושלים לעזרה ובגמרא[ט] מפרש להו: **אי זהו קטן כו'.** אבל מכאן ואילך אף על פי שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות: **שלש רגלים.** הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב וכיון דגדול פטור מן התורה קטן לאו בר חינוך הוא: **ב"ש אומרים הראייה שתי כסף.** גדול הבא להיראות צריך להביא עולה ואינה פחותה משתי כסף שתי מעות כסף שהן שליש דינר שנאמר ולא יראו פני ריקם (שם) ויליף בגמרא[י] שצריך להביא עולה. אע"פ שלא נתנה בו תורה שיעור חכמים נתנו שיעור: **והחגיגה.** שלמי חגיגה חייבין היחידים להביא ברגל דילפינן לה בשלהי פירקין (דף ט.) מוחגותם אותו חג לה'[כ]: **גמ' ולרבינא דאמר כו'.** לקמן אמרי' בפירקין (דף ד.): **הניחא למאן דאמר כו'.** לקמן אמרינן בפירקין (דף ט.) שיש לקרבנות החג תשלומין כל ז' ואיפליגו בה אמוראי איכא למאן דאמר תשלומין זה לזה ואיכא למאן דאמר (א) תשלומין דראשון הן ואמרינן מאי בינייהו חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו מאן דאמר כולן תשלומין לראשון מי שמחויב בראשון ולא הביא יביא באחד משאר הימים ומי שאינו מחויב אינו צריך תשלומין ומאן דאמר תשלומין זה לזה קסבר החובה מוטלת על כל אחד מן שאר הימים ולא על הראשון לבדו הלכך אף מי שפטור בראשון ונראה בשני חייב להביא ואם לא יביא בו ביום יביא למחר: (ב) **יראה יראה.** [יראה] כתיב וקרינן יראה. יראה כל זכורך את פני האדון[ל] דמשמע שהאדם רואה את השכינה יראה כל זכורך את[מ] פני האדון משמע שהאדון בא לראותך הקיש הכתוב ראייתך לראייתו: **כדרך שבא** (ג) **לראותך.** כך הוא בא לראות ממך: **מה לראותך.** בשתי עיניו: **אף.** כאן ליראות מן האדם בשתי עיניו של אדם: **משנה ראשונה.** קודם שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. סיפא דמתני' דקתני חוץ מן העבדים שאינן משוחררים דאוקמא רבינא במי שחציו עבד וחציו בן חורין דפטור נשנית קודם שחזרו ב"ה אבל לאחר שהודו לב"ש שיש על ב"ד לכוף את אדונו לשחררו והוה ליה כאילו משוחרר כבר וחייב ומשנה שנשנית לא זזה ממקומה:

תקנתם

הכל חייבין בראייה. פירש רש"י במצות יראה כל זכורך והקשה הר"ר אלחנן דהא תני בסמוך ב"ש אומרים הראייה שתי כסף משמע דבקרבן איירי ותו תניא בגמרא[י] הערל וטמא פטורין מן הראייה בשלמא טמא דכתיב (דברים יב) ובאת שמה (ד) כל שישנו בביאה ישנו בהבאה ועוד אמרינן בירושלמי ריש מכילתין בד"א בראיית קרבן אבל בראיית פנים בעזרה הכל חייבין כמו בהקהל האנשים והנשים והטף ותו תניא בגמרא[ס] רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בעלייתן לרגל ראייה ושמחה וחגיגה יש בראייה שאין בשתיהן שהראייה כולה כליל משמע דסתם ראייה בקרבן מיירי ע"כ נראה לר"ת דמתני' מיירי בקרבן ובעזרה ורש"י דנקט בראיית פנים בעזרה נקט חדא דמשמע תרי ולפטורא דכולהו אתא דאף בראיית פנים בעזרה פטירי וכל שכן בראיית פנים בקרבן וגם יש ליישב דמתני' משמע ליה דבראיית פנים (ה) נמי איירי דקתני בסמוך איזהו קטן כל שאין יכול לילך כו' (ו) משמע דבקטן דאיירי ביה קאמר אלמא בראיית פנים בעזרה איירי שאינו יכול לילך לשם ומיהו שיטת הירושלמי לא יתכן לפי שיטת שמעתא שלנו מפני דברים הרבה דהתם יליף מהקהל לחיוב ואנן לא ילפינן מיניה רק לפטור דחרש ואע"ג דאמרינן לקמן[ע] ס"ד אמינא נילף ראיה ראיה מהקהל מה להלן נשים חייבות כו' מ"מ מהתם שמעינן דלפי האמת דלא ילפינן מהקהל לחיוב ועוד היכי מחייבינן נשים בראיית פנים בעזרה מראייה דהקהל דהא ולא יראו הוא דמוקמינן לקמן בראיית פנים לקרבן וממעטינן נשים מזכורך ועוד קשיא ליה דאמרינן לקמן (דף ו.) (ז) מאן אייתי' אמו דמחייב' בשמחה אייתיה ולא קאמר דמחייבא בראיית עזרה משמע דפטורה ועוד בגמרא דקאמר שפטורה מראייה וחייבת בשמחה לפי שיטת הירושלמי הוה מצי למימר שחייבת בראיית עזרה אלא ודאי כולי שמעתין מוכח דפטירי בכולי ראייה כדפרישית: **חוץ מחרש שוטה וקטן.** אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ כדאמרינן בריש בכל מערבין (עירובין דף כז.) דהא תנא ושייר מקמץ (ח) ובורסי ומי שאין לו קרקע[פ] ומיהו אי משום הני לאו שיורא הוא דפסול דגופא קחשיב לאפוקי הני דפסולן מחמת דבר אחר הוא משום אומנותו וכי תימא הא איכא חרש באזנו אחת וחיגר ברגלו אחת ובעלי קבין כל הני מכללא אתיין וטמא פשיטא ליה לפי שאינו בביאה אינו בהבאה וערל מרבינן בגמרא[צ] כי טמא ואליבא דרבי עקיבא אבל כל הני דמתני' רבותא אשמעינן דבעינן מעוטא מקרא: **איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב.** מאם והלאה הוה ליה הגיע לחינוך ומדרבנן הוא דמחויב וצריך להביא קרבנותיו נדבה ולמ"ד (ביצה יט.) אין קרבין ביו"ט אין קריבין עד למחר בחול המועד אך קשה למורי למ"ד תשלומין דראשון נינהו כיון דלא מצי קריב בראשון לא קרבי תו כדאמרינן לקמן (דף ט.) גבי חיגר שנתפשט בשני וי"ל דהתם גברא לא חזי הלכך כיון דלא חזי (ט) בראשונה לא חזי בשני אבל הכא כל חיוב שיש בשני ישנו בראשונה אלא משום שאינו היום ראוי עכשיו ודומה לו מצינו בפסחים בפרק אלו דברים (דף ע: ושם) גבי חגיגה פעמים ו' פעמים ז' חל יו"ט הראשון להיות בשבת קרב בשבת אלמא אע"ג דלא קרב בראשון קרב בשני כיון דמחמת יום הוא דלאתי כדפרישית וליכא למימר דלמ"ד דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט דרבנן הוא והכא דרבנן תקינו לה שיוכל להביא אף ביו"ט דהא בפ"ק דביצה א] (דף יב. ושם) משמע דמדאורייתא הוא דהא שתי הלחם[ק] (ולחם הפנים) לא דחו יו"ט וכי תימא מ"מ כי מייתי להם נדבה היכי סמיך עלה דקטן אינו סומך כדאיתא במנחות בפרק שתי מדות (דף צג.) וי"ל אע"ג דלא סמיך עליה מ"מ דמיא לחינוך בנו ורש"י פירש דאיזהו קטן לא קאי (י) לראייה בראיית קרבן רק לראיית פנים בעזרה: **הכל לאתויי מאי לאתויי מי שחציו עבד וכו'.** ואליבא דמשנה אחרונה אע"ג (כ) דמתניתין קאמר איפכא כדדייק בגמרא (דף ד.) מלשון שאינן משוחררים דחצי עבד פטור מ"מ מתרץ רישא לחיוב לפי מה דסבירא ליה השתא ואדיוקא לא חש אלישנא דעבדים שאינן משוחררים: **תשלומין דראשון.** ואע"ג דגבי חגיגה הוא דכתיב תשלומין מ"מ ילפינן ראייה מיניה כולן תשלומין דראשון והכא גברא לא חזי הוא וכיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ולא הוה מצי למימר חיגר בשעה ראשונה ונתפשט בשניה דהא פשיטא הוא: **יראה יראה כדרך שבא לראות.** פרש"י כדרך שבא הקב"ה לראותך דהיינו בשתי עיניו אף אתה בא (ל) לראותו בשתי עיניך ולא יתכן לר"ת דהא לא שייך ביאה גבי שכינה שבכל מקום הוא ועוד דדריש מסורת קודם אדרבה היו לנו לדרוש המקרא קודם ע"כ גריס ר"ת יראה יראה מה לראות בשתי עיניו שאדם בא להתראות לפני המקום בשתי עיניו של מקום אף האדם בא לראות המקום בשתי עיניו ולא דמי לעובד ועבד (פסחים דף כו:) דדרשינהו תרוייהו מקרא ומסורת דהכא כי הדדי נינהו אבל התם כל חדא חלוק מחבריה:

תקנתם

מסורת הש"ס

א) ערכין ג:, ב) [שם], ג) [כגון שהיו שני אחין או שני שותפין ושחרר אחד את חלקו רש"י גיטין מא.], ד) [לקמן ד.], ה) [לקמן ט.], ו) לקמן ד: סנהדרין ד: ערכין ג: [תוספתא פ"א ע"ש], ז) בסנהדרין ד: אי' בן תימא, ח) פסחים פח. גיטין מא. ב"ב יג. ערכין ג: עדיות פ"א מי"ג, ט) [לקמן ד.], י) [לקמן ו.], כ) [ויקרא כג], ל) [שמות לד], מ) בס"א: אל (שמות כג), נ) [לקמן ד:], ס) [לקמן ו:], ע) [דף ד.], פ) [פסחים ח:], צ) [לקמן דף ד:], ק) [ליתא בביצה כ: ולא במנחות ק:],

תורה אור השלם

1. שָׁלֹשׁ רְגָלִים תָּחֹג לִי בַּשָּׁנָה: שמות כג יד
2. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְיָ: שמות כג יז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הניחא וכו' ואיכא למאן דאמר כולם תשלומין דראשון הן ואמרינן: (ב) ד"ה יראה יֵרָאֶה כתיב וקרינן יֵרָאֶה יֵרָאֶה כל זכורך וכו' השכינה יֵרָאֶה כל: (ג) ד"ה כדרך שבא לִרְאוֹתְךָ כך הוא בא לֵרָאוֹת מִמְּךָ מה לִרְאוֹתְךָ בשתי עיניו אף בא לֵרָאוֹת מן האדם: (ד) תום' ד"ה הכל חייבין וכו' ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו וכו' רבי יוסי הגלילי אומר: (ה) בא"ד וגם יש ליישב דמתניתין משמע ליה דבראיית פנים בעזרה איירי כצ"ל ותיבת נמי נמחק: (ו) בא"ד כל שאין יכול לילך כו' אלמא משמע דבקטן דאיירי ביה בראיית פנים בעזרה איירי מדקאמר שאינו יכול לילך כצ"ל ותיבות קאמר אלמא נמחק: (ז) בא"ד דאמרינן לקמן עד הכא מאן אייתיה אמו וכו' דמחייבא בראיית פנים בעזרה וכו' ולפי שיטת הירוש' וכו' שחייבת בראיית פנים בעזרה אלא: (ח) ד"ה חוץ וכו' ושייר מקמץ ומצרף נחשת ובורסי: (ט) ד"ה איזהו וכו' כיון דלא חזי בראשון לא חזי וכו' ישנו בראשון אלא משום שאין היום ראוי: (י) בא"ד לא קאי לראיית פנים בקרבן רק לראיית פנים בעזרה: (כ) ד"ה הכל לאתויי וכו' אע"ג דסיפא דמתניתין קאמר: (ל) ד"ה יראה וכו' אף אתה בא ליראות לו מה הוא רואה אותך בשתי עיניו אף אתה רואה אותו בשתי עיניך ולא יתכן וכו' ע"כ גריס ר"ת יֵרָאֶה יֵרָאֶה מה לֵרָאוֹת:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תום' ד"ה איזהו קטן וכו'. דהא בפ"ק דביצה דף יב ושם. נמחק תיבות בפ"ק דביצה וצ"ב בפ"ב דביצה דף כ ע"ב כצ"ל וכן הגיה בשער המלך פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח דף ס"ג ע"א יעו"ש:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות חגיגה הלכה א סמג עשין רכז רכח רכט:
ב ב מיי' שם הל' ג:
ג ג מיי' פ"א שם הל' ב סמג שם:
ד ד מיי' שם פ"ב הלכה א סמג שם:
ה ה מיי' שם פ"א הלכה ז סמג שם:
ו ו מיי' שם פ"ב הלכה א סמג שם:

מוסף רש"י

לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. אבל עבד גמור פטור, דכתיב את פני האדון ה', מי שאין לו אדון אלא הוא (ערכין ב:). **ולרבינא דאמר כו' פטור מן הראיה.** ומייתי לה מסיפא דמתניתין דקתני ועבדים שאינם משוחררים (שם). **כולן תשלומין זה לזה.** אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו, דיום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידיה וימיו שלאחריו תשלומין זה לזה (לקמן ט.). דהא דקתני התם חוגג והולך את כל הרגל משום דכל שבעת הימים תשלומין זה לזה שני לראשון ושלישי לשני אלמא כל חד וחד חשיב באפי נפשיה דהא אית להו תשלומין ואיכא למימר דמאן דלא חזי בראשון וחזי בשני חייב (ערכין ב:). **כולן תשלומין דראשון.** שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן, דכתיב אותו, ושלאחריו עשה תשלומין לו (לקמן ט.). למי שהוא ראוי ומחויב בראשון להקריב ולא הקריב מקריב והולך כל שבעה ומי שלא נראה בראשון שוב אינו חייב, דהא כולן אינן תשלומין אלא לראשון (ערכין ב:). **שנאמר יראה יראה.** יִרְאֶה כל זכורך כתיב וקרינא יֵרָאֶה, תרווייהו דרשינן יראה כל זכורך שיראו פני השכינה, יראה משמע שיתראו לפניו שהוא בא לראותו (נ"ל לראותך) הקיש ראייתך לראיתו, כדרך שהקב"ה בא לראותך כך בא ליראות לו (נ"ל לך), מה הוא רואה אותך כשהוא שלם, שנאמר (דברים יא) עיני ה' אלהיך בה מראשית, אף אתה רואה אותו בשתי עיניך (סנהדרין ד: ובעי"ז ערכין ב:). **כאן כמשנה ראשונה.** קודם שהודו ב"ה היה בחזקת עבד אבל אחר שחזרו להודות הואיל ובידינו לשחררו כמשוחרר דמי שאין רשות רבו עליו ולא קרינא ביה אדון אחר (ערכין ב:). **מי שחציו עבד וחציו בן חורין.** כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין ושחרר אחד את חלקו (גיטין מא.).

רבינו חננאל

הכל חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן כו'. אתינן לאוקומה למתני' הכל חייבין הכל לאתויי מאי מי שחציו עבד וחציו בן חורין שחייב בראייה. ודחינן ולרבינא דפוטר בהאי מאי ומוקים לה הכל לאתויי מי שהיה חיגר ביום ראשון ולא היה יכול לעלות בהר הבית שפטור ואם נתפשט כלומר נתרפא ביום שני חייב. ואמרינן הניחא לר' אושעי' דאמר כולן תשלומין זה לזה וכיון שהוא יכול לעלות ביום ב' של חג [חייב] בשאר הימים אלא לר' יוחנן דאמר כולן תשלומין דראשון הן כדבעינן למימר לקמן האי הכל דקתני במתניתין לאתויי מאי